

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rautatielain 26 ja 28 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rautatielakia. Lain mukaan valtion rataverkosta vastaava Ratahallintokeskus vastaa rataverkon liikenteenohjauksesta, mutta virasto voi hankkia liikenteenohjauspalvelut julkisilta tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Ratahallintokeskus on hankkinut liikenteenohjauspalvelut VR Osakeyhtiöltä. Jatkossa Ratahallintokeskus järjestäisi itse liikenteenohjaustoiminnan valtakunnallisen valvonnan, koordinoisi alueellista liikenteenohjaustyötä ja ratkaisisi liikenteen häiriötilanteita. Muut liikenteenohjauspalvelut Ratahallintokeskus voisi edelleen joko järjestää itse tai hankkia ulkopuolisilta palveluntarjoajilta. VR Osakeyhtiöstä Ratahallintokeskuksen palvelukseen nimitettävän henkilöstön aseman turvaami-

seksi lakiin esitetään otettavaksi tätä koskeva säännös.

Lakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että rautatiejärjestelmän turvallisuudesta ja yhteentoimivuudesta vastaava Rautatievirasto oikeutetaan erityisen painavasta syystä poikkeamaan rataverkolla tapahtuvasta liikennöinnistä, radanpidosta, ratalaitteista ja ratarakenteista sekä rataverkolla käytettävistä liikkuvasta kalustosta ja sen käyttämisestä liikenteeseen antamista määräyksistä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2008 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

PERUSTELUT

1 Nykytila ja ehdotetut muutokset

Ratahallintokeskus vastaa rautatielain (555/2006) 26 §:n mukaan rataverkon liikenteenohjauksesta. Ratahallintokeskus voi pykälän nojalla järjestää liikenteenohjauksen itse tai hankkia liikenteenohjauspalvelut julkisilta tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Ratahallintokeskus on toistaiseksi ostanut liikenteenohjaustyön palveluna ainoalta rautatieliikennettä harjoittavalta rautatieyritykseltä VR Osakeyhtiöltä, koska sillä itsellään ei ole ollut tehtävään tarvittavia henkilöresursseja. Suomi on Euroopassa liikenteenohjauksen organisoinnissa poikkeus, sillä Suomi on ainoa maa, jossa liikenteenohjausta hoitaa rautatieliikennettä harjoittava rautatieyritys.

Maaliskuussa 2003 voimaan tulleen rautatielain (198/2003) perusteluissa (HE 162/2002 vp, s. 31) todetaan, että liikenteenohjaustehtävät jouduttaisiin todennäköisesti järjestämään uudelleen, jos markkinoille tulee uusia rautatieyrityksiä. Rautatieliikennemarkkinoita on Suomessa avattu kilpailulle vaiheittain yhteisöläinsäädännön edellyttämällä tavalla. Vuoden 2007 alussa kilpailulle avattiin kotimaan tavaraliikennemarkkinat. Todennäköistä on, että markkinoille tulee lähivuosina uusia rautatieyrityksiä. Liikenteenohjauksen järjestämistä uudelleen markkinoiden avauduttua on pidetty välttämättömänä, jotta liikenteenohjaukselle asetettavien tasapuolisuus- ja läpinäkyvyysvaatimusten täytyminen voitaisiin taata.

Ratahallintokeskukseen on tarkoitus perustaa liikenteenhallintakeskus, joka olisi vuorokauden ympäri vuoden kaikkina päivinä auki oleva toiminto. Sen tehtävänä olisi valvoa liikenteenohjaustoimintaa, koordinoita valtakunnallista liikenteenohjaustyötä ja ratkaista tarvittaessa erilaisia liikenteen häiriötilanteita. Liikenteenohjauskeskuksen perustamisen myötä keskeisiä liikenteenohjauksen valtakunnallisia toimintoja on tarkoitus siirtää VR Osakeyhtiöstä Ratahallintokeskukseen. Muilta osin organisointi säilytettäisiin tässä yhteydessä ennallaan. Ratahallintokeskuksen liikenteenhallintakeskukseen siirrettävä liikenteenohjauksen keskeinen toiminto on valtakunnallinen junaohjaus, ns. pääkonttorin junaohjaus. Lisäksi Ratahallintokeskuksen tehtäviin kuuluisi tärkeitä liikenteenohjauksen kehittämisen ja suunnittelun toimintoja. Tarkoituksena on, että liikenteenhallintakeskus aloittaisi toimintansa vuoden 2008 alusta.

Muutoksen yhteydessä siirtyvien toimintojen arvioidaan edellyttävän 15 henkilötyövuoden työpanoksen. Liikenteenohjauksen osalta VR Osakeyhtiön palvelukseen jäisi edelleen noin 500 henkilöä. VR Osakeyhtiöstä Ratahallintokeskuksen virkamiehiksi nimitettävien henkilöiden asemaa ja palvelussuhteen ehtoja selvitetään osapuolten välisessä työryhmässä. Rekrytoitavan henkilöstön palvelussuhteen ehdot vahvistettaisiin virkoihin nimitämisen yhteydessä. Palvelussuhteen ehdot perustuisivat valtiolla voimassa oleviin keskustason virkaehtosopimukseen sekä Ratahallintokeskuksen tarkentaviin virkaehtosopimukseen. Lisäksi heidän asemaansa valtion eläkejärjestelmän osalta turvattaisiin lain voimaantulopykälään otettavalla siirtymäsäännöksellä, jonka mukaan heidän VR Osakeyhtiössä työskentelynsä rinnastettaisiin valtion palvelukseen. Henkilöstön siirtyessä valtion palveluksesta VR Osakeyhtiön palvelukseen 1.7.1995 he siirtyivät yksityisen työeläkejärjestelmän piiriin. Koska heidän palveluksensa valtioon päättyi ennen eläkkeelle jäämistä, menettivät ennen vuotta 1993 valtion palvelukseen tulleet henkilöt oikeutensa valtion sen aikaisiin parempiin eläke-etuihin. Tämän jälkeen tulleilla henkilöillä ei voi olla oikeutta parempiin eläke-etuihin. VR Osake-

yhtiöön perustettiin eläkesäätiö, joka kompensoi tätä eläketurvan vähenemistä.

Kun osa henkilöstöstä otettaisiin takaisin valtion palvelukseen ja valtion eläketurvan piiriin, he siirtyisivät voimassa olevien eläkesäännösten mukaan niin sanottuina uusina työntekijöinä ilman oikeutta parempiin eläke-etuihin vanhan valtion palveluksen osalta. Koska ennen vuotta 1993 palvelukseen tullut henkilöstö on koko ajan tehnyt samaa työtä, ensin valtiolla, sitten VR Osakeyhtiössä ja jatkossa jälleen valtiolla, olisi kohtuullista saattaa heidät valtion eläkejärjestelmässä samaan asemaan kuin jos he eivät koskaan valtion eläkejärjestelmästä olisi lähteneetkään. Siksi ehdotetaan säädettäväksi lain voimaantulosäännöksessä tästä asiasta. VR Osakeyhtiön palvelun ajalta eläke ei kuitenkaan karttuisi valtion eläkejärjestelmästä.

Lain 26 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Ratahallintokeskus vastaisi pykälän mukaan edelleen rataverkon liikenteenohjauksesta. Ratahallintokeskus huolehtisi liikenteenohjauspalvelun tasapuolisuudesta ja järjestäisi itse liikenteenohjaustoiminnon valtakunnallisen valvonnan. Ratahallintokeskus koordinoisi alueellista liikenteenohjaustyötä ja ratkaisisi tarvittaessa liikenteen häiriötilanteita. Muut liikenteenohjauspalvelut Ratahallintokeskus voisi pykälän mukaan järjestää itse tai hankkia julkisilta tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Käytännössä Ratahallintokeskus hankkisi muut liikenteenohjauspalvelut edelleen VR Osakeyhtiöltä.

Rautatielain 28 §:ssä säädetään rautatiejärjestelmää koskevista vaatimuksista. Rautatieviraston perustamisen yhteydessä syyskuussa 2006 sille siirrettiin aikaisemmin Ratahallintokeskukselle kuulunut norminantotoimivalta. Norminantotoimivallan kuuluessa Ratahallintokeskukselle sillä oli tuolloin voimassa olleen Euroopan rautatiejärjestelmän yhteentoimivuudesta annetun lain (561/2002) nojalla oikeus päätöksellään erityisen painavasta syystä poiketa antamistaan määräyksistä. Vastaava oikeus poiketa alemmanasteisista normeista on todettu tarpeelliseksi Rautatieviraston toiminnan käynnistymisen jälkeen. Tämän vuoksi lain 28 §:ään ehdotetaan otettavaksi omaksi momentikseen säännös, jonka nojalla Rautatievirasto voisi erityisen painavasta syystä poi-

keta antamistaan määräyksistä. Poikkeusluvan myöntäminen ei saisi kuitenkaan missään olosuhteissa vaarantaa rautatiejärjestelmän liikenneturvallisuutta. Poikkeuslupien luonteesta johtuen niihin olisi tarpeellista sisällyttää ehtoja ja rajoituksia turvallisuuden varmistamiseksi, minkä vuoksi säännöksessä oikeutettaisiin tarvittavien ehtojen ja rajoitusten sisällyttäminen poikkeuslupiin..

2 Esityksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Ratahallintokeskuksen liikenteenhallintakeskukseen VR Osakeyhtiöstä siirtyvien toimintojen määrä edellyttää yhteensä 15 henkilötyövuoden työpanoksen. Henkilöt otettaisiin Ratahallintokeskuksen palvelukseen virkasuhteeseen. Ratahallintokeskus ei ostaisi enää samoja toimintoja VR Osakeyhtiöltä, joten liikenteenhallintakeskuksen perustamisella ei arvioida olevan suoranaisia valtiontaloudellisia vaikutuksia. Ratahallintokeskuksen palvelukseen rekrytoitavan 15 henkilön eläketurva 1.7.1995 edeltävältä ajalta säilyisi valtion eläkelain niin sanotun lisäeläketurvan mukaisena, jos palvelus valtion eläketurvan piirissä 1.1.2008 alkaen on yhdenjaksoinen eläketapahtumaan saakka. Tästä aiheutuvat taloudelliset vaikutukset eläkemenoon ovat vähäiset. VR Osakeyhtiö joutuisi organisoimaan osittain uudelleen harjoittamansa rautatieliikenteen hallinnasta vastaavat toimintansa.

Organisatoriset ja henkilöstöpoliittiset vaikutukset

Ratahallintokeskus ja VR Osakeyhtiö ovat käynnistäneet Ratahallintokeskuksen liikenteenhallintakeskukseen liitettävien toimintojen siirtämisen valmistelun. Ratahallintokeskuksen virkamiehiksi nimitettävien VR Osakeyhtiön työntekijöiden palvelussuhteen ehdoista sovittaisiin Ratahallintokeskuksen ja nimitettävien henkilöiden välillä. Henkilöstön eläke-edut valtion eläkejärjestelmän osalta turvattaisiin lain siirtymäsäännöksellä. Heidän VR Osakeyhtiön palveluksessa kertyneitä eläke-etujaan selvitetään erikseen.

Ratahallintokeskuksen henkilöstömäärä nousisi 15 henkilöllä.

Yhteiskunta- ja liikennepoliittiset vaikutukset

Rautatiejärjestelmän turvallisuustaso on Suomessa perinteisesti ollut korkea. Tavoitteena on turvallisuustason säilyttäminen jatkossakin mahdollisimman korkeana ja sen kehittäminen edelleen. Liikenteenhallintakeskuksen perustamisella varaudutaan rautatieliikenteen kilpailun vaiheittaiseen avaamiseen ja turvataan liikenteenohjaustoiminnon läpinäkyvyys ja tasapuolisuus.

3 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä yhteistyössä Ratahallintokeskuksen kanssa.

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti helmikuussa 2006 työryhmän selvittämään rautatieliikenteen liikenteenohjauksen järjestämistä siten, että liikenteenohjaus täyttää tasapuolisuuden, läpinäkyvyyden ja viranomais tehtävän toteutumiseen liittyvät vaatimukset. Syyskuussa 2006 ministeriölle jättämässään mietinnössä työryhmä katsoi, että liikenteenohjauksen uudelleenjärjestämisen tavoitteet täyttyvät riittävästi kahdessa vaihtoehdossa; uudelleenorganisoinnissa VR-konsernin sisällä tai Ratahallintokeskukseen perustettavassa liikenteenhallintakeskuksessa. Työryhmä katsoi lisäksi, että uudelleenjärjestämisessä kannattaa edetä maltillisesti. Ratahallintokeskus asetti liikenne- ja viestintäministeriön, VR-Yhtymä Oy:n ja Rautatievirkamiesliitto ry:n kanssa sovitun mukaisesti 30.5.2007 lukien työryhmän valmistelemaan Ratahallintokeskuksen liikenteenhallintakeskuksen perustamista.

Esityksestä on pyydetty valtiovarainministeriön, valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston, Ratahallintokeskuksen, Rautatieviraston, VR-Yhtymä Oy:n, Rautatieläisten liitto ry:n ja Rautatievirkamiesliitto ry:n lausunnot. Lausunnonantajat ovat suhtautuneet pääosin myönteisesti Ratahallintokeskuksen liikenteenhallintakeskuksen perustamiseen. Ainoastaan Rautatieläisten liitto ry ja Rautatievirkamiesliitto ry ovat katsoneet, että lakiehdotuksen antaminen on tässä vaiheessa

ennenaikaista. Valtiovarainministeriö on sinänsä kannattanut ehdotettua liikenteenhal-
lintakeskusta, mutta on kiinnittänyt huomiota
sen palvelukseen otettavan henkilöstön pal-
velussuhteen ehtoihin ja esityksen taloudelli-
siin vaikutuksiin. Lausunnot on otettu jatko-
valmistelussa mahdollisuuksien mukaan
huomioon.

4 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy vuoden 2008 talousarvioesi-
tykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen
yhteydessä.

5 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päi-
vänä tammikuuta 2008.

6 Suhde perustuslakiin ja säätä- misjärjestys

Ratahallintokeskus on toistaiseksi hankki-
nut liikenteenohjauspalvelut rautatielain 26
§:n nojalla VR Osakeyhtiöltä. Tehtäviä pide-

tään perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuina jul-
kisina hallintotehtävinä. Virasto järjestäisi
jatkossa liikenteenohjauspalvelun valtakun-
nallisen valvonnan ja koordinaation ja hank-
kisi muut liikenteenohjauspalvelut edelleen
VR Osakeyhtiöltä. Järjestelyä pidetään tar-
koituksenmukaisena, eikä sillä vaarannettaisi
hyvän hallinnon vaatimuksia.

Ehdotuksessa tarkoitettu alemmanasteinen
sääntely on pääosin teknisluonteista ja yksi-
tyiskohtaista. Normit olisivat kohderyhmäl-
tään hyvin suppeita, eivätkä ne kohdistuisi
yleisesti yksilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin.
Rautatieviraston oikeus poiketa antamis-
taan määräyksistä edellyttäisi erityisen pain-
navaa syytä, eikä poikkeusluvalla saisi vaa-
rantaa missään olosuhteissa rautatiejärjestel-
män turvallisuutta.

Ehdotusta valmisteltaessa on edellä esite-
tyin perustein katsottu, että laki voidaan sää-
tää tavallisena lakina.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Edus-
kunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****rautatielain 26 ja 28 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä kesäkuuta 2006 annetun rautatielain (555/2006) 26 §, ja
lisätään 28 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

26 §

Liikenteenohjaus

Ratahallintokeskus vastaa rataverkon liikenteenohjauksesta.

Ratahallintokeskus huolehtii liikenteenohjauspalvelun tasapuolisuudesta ja järjestää liikenteenohjauspalvelun valtakunnallisen valvonnan ja koordinaation. Muut liikenteenohjauspalvelut Ratahallintokeskus järjestää itse tai hankkii julkisilta tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta.

Ratahallintokeskus voi myös sopia yksityisraiteen haltijan kanssa liikenteenohjauksen järjestämisestä yksityisraiteella tai jollakin sen osalla.

28 §

Rautatiejärjestelmää koskevat vaatimukset

Rautatievirasto voi erityisen painavasta syystä myöntää luvan poiketa 2 momentin nojalla antamistaan määräyksistä, jos rautatiejärjestelmän turvallisuus ei vaarannu. Päätöksessä voidaan asettaa ehtoja ja rajoituksia turvallisuuden varmistamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 26 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin liikenteenohjauksen tehtäviin VR Osakeyhtiöstä Ratahallintokeskukseen ensimmäistä kertaa nimitettävien palvelukseen VR Osakeyhtiössä sovelletaan valtion eläkelain voimaanpanosta annetun lain (1296/2006) 3 §:n 2 ja 3 momenttia siten kuin kyseessä olisi valtion palvelus. Palvelus VR Osakeyhtiössä ei kuitenkaan kartuta eläkettä valtion eläkejärjestelmän mukaisesti.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2007

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Liikenneministeri *Anu Vehviläinen*

Laki**rautatielain 26 ja 28 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä kesäkuuta 2006 annetun rautatielain (555/2006) 26 §, ja
lisätään 28 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

26 §

26 §

*Liikenteenohjaus**Liikenteenohjaus*

Ratahallintokeskus vastaa rataverkon liikenteenohjauksesta. Ratahallintokeskus järjestää liikenteenohjauksen tai hankkii liikenteenohjauspalvelut julkisilta tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Ratahallintokeskus voi myös sopia yksityisraiteen haltijan kanssa liikenteenohjauksen järjestämisestä yksityisraiteella tai jollakin sen osalla.

Ratahallintokeskus vastaa rataverkon liikenteenohjauksesta.

Ratahallintokeskus huolehtii liikenteenohjauspalvelun tasapuolisuudesta ja järjestää liikenteenohjauspalvelun valtakunnallisen valvonnan ja koordinaation. Muut liikenteenohjauspalvelut Ratahallintokeskus järjestää itse tai hankkii julkisilta tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta.

Ratahallintokeskus voi myös sopia yksityisraiteen haltijan kanssa liikenteenohjauksen järjestämisestä yksityisraiteella tai jollakin sen osalla.

28 §

28 §

*Rautatiejärjestelmää koskevat vaatimukset**Rautatiejärjestelmää koskevat vaatimukset*

Rautatievirasto voi erityisen painavasta syyistä myöntää luvan poiketa 2 momentin nojalla antamistaan määräyksistä, jos rautatiejärjestelmän turvallisuus ei vaarannu. Päätöksessä voidaan asettaa ehtoja ja rajoituksia turvallisuuden varmistamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 26 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin liikenteenohjauksen tehtäviin VR Osakeyhtiöstä Ratahallintokeskukseen ensimmäistä kertaa nimitettävien palvelukseen VR Osakeyhtiössä sovelletaan valtion eläkelain voimaantulosta annetun lain (1296/2006) 3 §:n 2 ja 3 momenttia siten kuin kyseessä olisi valtion palvelus. Palvelus VR Osakeyhtiössä ei kuitenkaan kartuta eläkettä valtion eläkejärjestelmän mukaisesti.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
